

Zöhrab BAXŞƏLİYEV
Tarix elmləri namizədi, dosent

RESPUBLİKANIN NEFT EMALI VƏ NEFT-KİMYA SƏNAYESİ ÜZRƏ SAHƏVİ ELMI-TƏDQIQAT İNSTITUTLARINDA MÜTƏXƏSSİSLƏRƏ KİTABXANA-İNFORMASIYA XİDMƏTİ

Azərbaycan iqtisadiyyatının və sənaye kompleksinin sürətli inkişafında, ölkənin sosial-mədəni tərəqqisində və digər infrastrukturların inkişafında böyük rolu olan neft-qazçıxarma sənayesi XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində olduğu kimi, əsrin 90-cı illərində də dünyanın iri neft şirkətlərinin diqqətini özünə cəlb etmişdir.

Məlum olduğu kimi, 1994-cü il sentyabrın 29-də Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti ilə dünyanın 11 iri şirkəti arasında «Əsrin müqaviləsi» adlanan saziş imzalanmışdır¹.

Artıq 2004-cü ilin sentyabrında «Əsrin müqaviləsi»nin 10 illik yubileyi qeyd edilərkən müqavilədə iştirak edən dövlətlərin sayı 15-ə və şirkətlərin sayı 33-ə çatmışdır².

Hesablamalara görə 2010-cu ildə neft müqavilələrinin həyata keçirilməsi çərçivəsində neft hasilatının ümumi həcmi ildə 60 milyon tona, təbii qaz hasilatı isə ildə 30 milyard kubmetrə çatmalıdır³. Bu da müvafiq olaraq Azərbaycanın gəlirini artıracaq, yaxın illərdə bir çox sosial problemləri həll etməyə, xalqın rifahının yüksəldilməsinə, ölkənin bütün vətəndaşlarını layiqli işlə, təhsillə, tibbi və sosial zəmanətlə təmin etməyə, uğurlu fəaliyyət göstərən bazar iqtisadiyyatı, inkişaf etmiş və demokratik ölkəyə çevrilməyə imkan verəcəkdir.

Ölkədə iqtisadi islahatların normal gedişi və xarici investorların iştirakı üçün əlverişli mühitin yaradılması, ildən-ildə Ümumi Daxili Məhsul istehsalının sürətini yüksələn xətlə inkişafını təmin edir. Bu zaman dövlət sektoruna nisbətən qeyri-dövlət sektorunun xüsusi çəkisi üstün inkişaf edir. Belə ki 2003-cü ildə ölkənin ÜDM-nin real artım tempi 11,2 faiz təşkil edərək 35,1 trilyon manata çatmış, ÜDM-in formalaş-

ması prosesində qeyri-dövlət sektorunun xüsusi çəcisi 73,3 faiz təşkil etmişdir⁴.

Şübhə yoxdur ki, ölkə sənaye iqtisadiyyatını stabil inkişafı neft-qazçıxarma sənayesinin inkişafı ilə birbaşa bağlıdır. Belə ki neft-qazçıxarma sənayesinin inkişafı tarixən respublikada iqtisadi yüksəlişə səbəb olmuş və digər sənaye sahələrinin inkişafına da təkan vermiş və hazırda da bu belədir. Buna Neft Emalı və Neft-Kimya sənayesinin inkişafını əyani misal göstərmək olar. Respublikada bir sıra sənaye sahələri kimi bilavasitə neftçıxarma sənayesinin sürətli inkişafı nəticəsində inkişaf etmiş bu sənaye sahəsi hazırda iri sənaye kompleksi olub ildə 20 milyon tondan çox xam neft emalətmə gücünə malik olan iri zavodlardan və yardımçı müəssisələrdən ibarətdir.

XX əsrin 80-ci illərinin sonlarında və 90-cı illərin əvvəllərində Respublika Neft Emalı və Neft-Kimya Sənayesi Nazirliyi ləğv edilənə qədər tərkibinə daxil olan 10-dan çox idarə və müəssisədə zəngin sənəd-informasiya ehtiyatlarına malik elmi-texniki kitabxanalar fəaliyyət göstərmişdir. Bu kitabxanalar hər bir idarə və müəssisənin tərkib hissəsi kimi yaradılmış və onunla bərabər inkişaf etmişdir. Sənaye sahəsində fəaliyyət göstərən elmi-texniki kitabxanaların bir çoxu ləğv edilən və bağlanan idarələrlə, müəssisələrlə birlikdə ştat vahidi kimi ləğv edilmiş və fondlarında olan qiymətli kitabların bir qismi digər kitabxanalara verilmiş, çoxu isə itib-batmışdır.

90-cı ilin əvvəllərinə qədər neft emalı və neft-kimya sənaye sahəsində iki elmi-tədqiqat institutu və sənaye sahəsi üzrə rəhbər işçilərin və mütəxəssislərin ixtisasartırma institutu fəaliyyət göstərmişdir. Bu institutlardan ikisi ittifaq miqyaslı biri isə respublika əhəmiyyətli olmuşdur. Bu institutların hamısında elmi-texniki kitabxana fəaliyyət göstərmişdir.

Bu institutların zəngin sənəd-informasiya ehtiyatlarına malik olan elmi-texniki kitabxanaları xidmət etdikləri yüksək kateqoriyalı mütəxəssis oxucuların məşğul olduqları elmi-istehsalat xarakterli problemlərə dair tələbatlarının və sorğularının tam, dolğun ödənilməsi üçün mütərəqqi kitabxana-informasiya xidməti formalarından geniş şəkildə istifadə edirdilər.

Bu kitabxanaların 80-ci illərə dair göstəricilərindən məlum olur ki, onların mənsub olduqları elmi-tədqiqat institutlarının işçiləri tam şəkildə kitabxana xidməti ilə əhatə olunmuş və kitabxana fondu müntəzəm şəkildə yeni ədəbiyyatla zənginləşdirilən şdir və s.

Cədvəl 1.

Elmi-tədqiqat institutlarının adı	1980		1987		1980	1987
	Ümumi fond	Ümumi veriliş	Ümumi fond	Ümumi veriliş	Oxucular	Oxucular
Azərbayc. Dövl. «Olefin» Inst.-nın ETK	79431	75371	78666	90176	650	657
Azərbayc. Dövl. Neft-Kimya Layihələşdirmə İnstitutunun ETK	72216	71918	33292	20121	574	503
SSRİ Neft-Kimya Sənaye Nazirl. rəhbər işçilər və mütəxəssislərin ixtisasartırma İnstitutunun Bakı filiali	7741	2519	9919	2060	95	352

Elmi-tədqiqat və ixtisasartırma institutları elmi-texniki kitabxanalarının hesabat materialları əsasında tərtib olunmuş cədvəldən məlum olur ki, Sovetlər Birliyində 80-ci illərin ortalarından başlamış yenidənqurma prosesi elmi-tədqiqat institutlarının və onların elmi-texniki kitabxanalarının da fəaliyyətinə mənfi təsir etmişdir. Bunun nəticəsində 80-ci illərə qədər kitabxanaların əsas xidmət göstəriciləri dinamik inkişaf etdiyi halda, sonrakı illərdə həmin göstəricilər aşağı düşməyə başlamışdı. 90-cı illərdə bu prosesin daha da güclənməsi kitabxanaların fəaliyyətinin ümumiyyətlə dayandırılması ilə nəticələnmişdir. Belə ki, sənaye sahəsinin aparıcı elmi-tədqiqat institutu olan «Azqirneftexim» (Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat Neft-Kimya Layihələşdirmə İnstitutu) Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin tabeliyində olan Dövlət Elmi-Tədqiqat Dəniz Neft-Qaz Layihə İnstitutuna və Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Neft-Mədən Geofizika İnstitutuna birləşdirilmişdir. Təbii olaraq onların elmi kadr potensialı ilə birlikdə kitabxanaları da birləşdirilmiş, üçünün bazasında vahid bir elmi-texniki kitabxana yaradılmışdır.

Beləliklə, neft emalı və neft-kimya sənaye sahəsində 2 institut və onların elmi-texniki kitabxanaları qalmışdır. Bu sənaye sahəsinə məxsus Ümumittifaq Elmi-Tədqiqat Olefinlər İnstitutu və SSRİ Neft-Kimya Sənayesi Nazirliyinin rəhbər işçilərin və mütəxəssislərin ixtisasartırma institutunun Bakı filiali 1992-ci ildə «Azərkimya» Dövlət Şirkətinin tərkibinə yeni adla - Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutu və «Azərkimya» ixtisasartırma institutları kimi daxil olmuşdur⁵.

2001-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Kimya sənayesi müəssisələrinin və təşkilatlarının özəlləşdirilməsi haqqında sərəncamı olmuşdur. Respublikada dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin II dövlət proqramına uyğun olaraq «Azərkimya» İxtisasartırma İnstitutu və Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutlarının da özəlləşdirilməsi məsələsi bu sərəncamda öz əksini tapır.

Beləliklə, 90-cı illərin əvvəllərinə qədər Respublika Neft Emalı və Neft-Kimya Sənayesi Nazirliyi sistemində fəaliyyət göstərən 2 elmi-tədqiqat və 1 ixtisasartırma institutundan biri sənaye sahəsindəki struktur dəyişikliklərindən sonra başqa institutlarla birləşmiş, ikisi isə özəlləşdirilməsi haqqında prezident sərəncamına uyğun olaraq İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin tabeliyinə keçmişdir. Bu institutlar bu günə qədər özəlləşdirilməmişdir. Formal olaraq onlar «Azərkimya» Dövlət Şirkətinə və İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə tabe olsalar da, hər iki rəhbərlik bu institutlarla lazımi səviyyədə iş aparmırlar. Institutlarda aparılan elmi işlərə dövlət sifarişləri və yardımı olmadığı üçün onların elmi potensial güclərinin yarısından çoxu istifadəsiz qalmışdır.

90-cı illərə qədər isə bu institutların apardığı elmi-tədqiqat işləri, elmi-texniki işləmələri, layihə-konstruktor işləri təkcə Azərbaycan deyil, Sovet İttifaqının müvafiq sənaye sahəsinin sifarişlərini yüksək səviyyədə ödəyirdi. Bu elmi-tədqiqat və ixtisasartırma institutlarında çalışan yüzlərlə yüksək ixtisaslı mütəxəssisin, elmi və mühəndis-texniki işçilərin informasiya tələbatını tam və dolğun ödəmək qabiliyyətinə malik elmi-texniki kitabxanalar fəaliyyət göstərmişdir.

Hazırda bu elmi-texniki kitabxanalardan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutunun elmi-texniki kitabxanası 1 nəfər ştatlı işçi ilə öz fəaliyyətini davam etdirir. «Azərkimya» İxtisasartırma İnstitutunda gədən ixtisaslarla əlaqədar orada çalışan işçilərin sayı 10-15 nəfərə enmiş, ETK-ya ehtiyac azaldığına və onu saxlamaq üçün vəsait ayrılmadığına görə kitabxana fəaliyyətini on ildən çoxdur dayandırmışdır.

Beləliklə, respublikada neft emalı və neft-kimya sənayesi üzrə bilavasitə əsaslı surətdə elmi-tədqiqat işləri aparan Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutudur; həmçinin sənaye sahəsinin elmi-texniki kitabxanaları arasında az-çox fəaliyyət göstərən də bu institutun elmi-texniki kitabxanasıdır.

Qeyd edək ki, respublikamızda, eləcə də SSRİ-də neft-kimya sənayəsi sahəsi üzrə ilk və qabaqcıl elmi-tədqiqat institutlarından biri olan «Olefin» İnstitutu əsası hələ 1936-cı ildə qoyulmuş Azərbaycan Sintetik Kauçuk Zavodunun bazasında 1962-ci ildə yaradılmışdır.⁶ İnstitut öz təcrübə bazası olan zavodda kiçik molekullu olefin örin alınması, işlən-

məsi və üzvi sintezinin yeni proseslərinin işlənməsi, hazırlanması ilə məşğul olur. Təcrübə bazasına malik olması kifayət qədər böyük miqyaslı bir çox texnoloji prosesləri həyata keçirməsinə imkan vermişdir.

1992-ci ildə «Azərkimya» Dövlət Şirkətinin tərkibinə daxil olduqdan sonra institutda ənənəvi elmi-tədqiqat işləri ilə yanaşı, şirkət müəssisələrinin aktual problemlərinin həllinə yönəldilmiş elmi-istehsalat xarakterli işlər də aparılır. Institutda hazırda şirkətin tərkibindəki zavodların qurğularının modernləşdirilməsi və səmərəliliyinin artırılması, texniki-iqtisadi göstəricilərinin yaxşılaşdırılması, tullantısız ekoloji təmiz proseslər yaratmaq məqsədilə bir sıra problemlərin, eyni zamanda mütərəqqi proseslər üçün səmərəli katalizatorların işlənməsi və Azərbaycan sənayesi üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən yerli xammallara əsaslanan yeni texnoloji proseslərin yaradılması üzrə işlər aparılır.⁷

80-ci illərin sonu və 90-cı illərdən başlayan iqtisadi islahatlar, elmi-tədqiqat institutunun Sovetlər Birliyi dövründə yerinə yetirdiyi funksiyaları respublika daxilində məhdudlaşdırılması və digər səbəblərdən onun kadr potensialının axıclığı və azalması ilə müşahidə olunmuşdur. 2001-ci ildə (5 illik yubileyi qeyd edilərkən «Olefin» İnstitutunda 300 nəfər çalışırdı ki, onlardan 8-i elmlər doktoru və 50-i elmlər namizədi idi.⁸ Artıq 2004-cü ildə institutda çalışanların sayı 200-ə enmişdi, onlardan 9 nəfəri elmlər doktoru, 45 nəfəri elmlər namizədi idi.⁹

Hazırda institutda yüksək kimyəvi, fiziki-kimyəvi analizlər, riyazi modelləşdirmə, məhsulların standartlaşdırılması və sertifikatlaşdırılması və s. kimi xidmətlər göstərən 14 elmi-tədqiqat və funksional laboratoriya fəaliyyət göstərir. İnstitutun böyük tutumlu təcrübə istehsalat bazası, 1937-ci ildən rəsmi fəaliyyət göstərən, elmi-texniki jurnalları, ensiklopediyaları, az tapılan jurnal, kitab və topluları qoruyub saxlayan əsaslı elmi-texniki kitabxanası var.⁹ Institutda 1942-ci ildən elmi əsərlərin toplusu nəşr olunur və, 1999-cu ildən isə «Kimya və neft kimyası» adlı rüblük elmi-texniki və istehsalat jurnalı nəşrə başlamışdır. İnstitut əməkdaşlarının xarici ölkə və daxili nəşrlərdə 3000-dən çox məqaləsi, o cümlədən 20 monoqrafiyası çap olunmuş, 1000-dən çox müəlliflik şəhadətnaməsi və patent müdafiə olunmuş, 2 lisenziya satılmışdır.¹⁰

Elmi-Tədqiqat İnstitutunun çoxtərəfli fəaliyyətində, neft-kimya sənayesinin elmi-texniki tərəqqisində, institut alimlərinin və mütəxəssislərinin apardığı elmi-tədqiqat işlərini yüksək keyfiyyətlə yerinə

⁶ Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutunun patent-informasiya şöbəsi müdirinin məlumatı-2004.-İyul.

yeterilməsində elmi-texniki kitabxananın və bilavasitə onun daxil olduğu patent və informasiya şöbəsinin də xidmətləri vardır.

Elmi-texniki kitabxana təşkil olunduğu dövrdən institut kollektivinin və təcrübə sınaq bazası olan Sintetik Kauçuk Zavodunun neft emalı və neft kimyasının texnoloji proseslərinin təşkili və idarə olunması ilə bağlı, istehsalat xarakterli və institut alimlərinin apardıqları elmi-tədqiqat işlərinin problemlərinə uyğun elmi texniki ədəbiyyatı, normativ-texniki sənədləri və digər vacib materialları müntəzəm öz fonduna almışdır. ETK-nin məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində 60-70-ci illərdən sənaye sahəsinin zəngin və qiymətli ədəbiyyat fonduna malik ən qabaqcıl kitabxanası olmuş və onun mütərəqqi iş üsulunun Sovetlər Birliyi miqyasında yayılması və öyrənilməsi məqsəduyğun hesab edilmişdir.¹⁰

Hazırda «Olefin» İnstitutunun Elmi Texniki Kitabxanası özünün çox gərgin dövrünü yaşayır. 15-20 il öncə ittifaq miqyasında sənaye sahəsində ən qabaqcıl kitabxanalardan biri olmuş bu kitabxanaya 1992-ci ildən başlayaraq fondun komplektləşdirilməsi üçün institut rəhbərliyi heç bir vəsait ayırmır. Əvvəllər «Книга - почта» vasitəsi ilə SSRİ-nin ixtisaslaşdırılmış «Химия» «Недра», «Мир» «Наука», «Политиздат» və s. nəşriyyatlarından göndərilən tematik planlar əsasən institutun elmi-tədqiqat problemlərinə uyğun sifariş verilmiş onlarla qiymətli kitab alınıb oxucuların istifadəsinə verilir. ETK elmi-texniki kitablardan əlavə ölkənin sahəvi mərkəzi elmi-tədqiqat və informasiya institutlarının elmi-texniki informasiya materiallarını, o cümlədən sənaye sahəsinin profilinə dair ölkənin müxtəlif sahəvi və ittifaq miqyaslı informasiya institutlarına daxil olmuş informasiya nəşrlərindən tərcümə olunmuş materialları da öz fonduna alaraq oxucuların istifadəsinə verir.

«Olefin» İnstitutunun ittifaq miqyaslı olması və geniş spektrli problemlər üzərində elmi-tədqiqat işləri aparması, orada çalışan elmi işçilərin və mütəxəssislərin ona uyğun olaraq informasiya tələbatının və sorğularının elmi-texniki kitabxanalar tərəfindən dolğun ödənilməsinə zəruri edirdi. Ona görə də kitabxana fondunu təkcə vətən ədəbiyyatı ilə deyil, xarici dövr nəşrlərlə də müntəzəm şəkildə komplektləşdirirdi. Baxmayaraq ki, sovet dövründə yalnız milli kitabxanalar və Elmlər Akademiyası mərkəzi kitabxanasına, ittifaq və respublika miqyaslı iri kitabxanalara xarici nəşrlər almasına icazə və valyuta verilir. «Olefin» İnstitutunun kitabxanası da istisna olaraq ona qədər sənaye sahəsinin aktual problemlinə dair xarici dövr nəşrlər alır. Hazırda ETK fondunun əsas hissəsini təşkil edən bu nəşrlərdən təkcə elmi-tədqiqat institutunun, onun təcrübə bazalarında çalışan əməkdaşlar deyil, KAA vasitəsi ilə respublikanın və ittifaqın da ayrı-ayrı ETK-ları istifadə etmişlər.

Geniş komplektləşdirmə mənbələri əsasında daim öz fondunu zənginləşdirən ETK-nin fondunda hazırda 80 min nüsxəyə qədər qiymətli elmi texniki kitab, normativ-texniki sənədlər, dövrü nəşrlər və digər materiallar vardır.

Kitabxana 10-15 il bundan əvvəl olduğu kimi Azərbaycan Dövlət «Olefin» Elmi-Tədqiqat İnstitutunun yerləşdiyi binanın 3-cü mərtəbəsində 196 kv.m. sahədə yerləşir. Otaqlar geniş və səliqəli olub oxucuların rahatlığı üçün minimal şəraitə malikdir. Kitabxana 4 otaqdan ibarətdir. Ən iri otaqda kitabxananın sənəd fondu yerləşir, 1 otaq 25-30 nəfərlik oxu zalı üçün ayrılmış, təzə olmasa da istifadə üçün yararlı olan stol və stullarla təmin edilmişdir. Təxminən oxu zalı həcmində olan girişdə yerləşən otaqdan sərgi salonu kimi istifadə edilir. Burada Azərbaycan Respublikası Prezidentinin şəkli asılmış, kitabxanaya sonuncu dəfə daxil olmuş ədəbiyyatın sərgisi təşkil edilmişdir. Dördüncü otaq kitabxana işçiləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. 90-cı illərə qədər kitabxananın 4 nəfər əməkdaşı vardı, onlardan biri ETK-nin müdiri, 3 nəfər isə kitabxanaçı-bibliograflar olmuşdur. Sonrakı illərdə institutda çalışanların sayı sürətlə azaldığından oxucuların sayı da azalmışdır. İqtisadi çətinlik, ayrılan vəsaitin kəskin azalması və digər səbəblərdən işçilər ixtisar edilmiş və hazırda cəmi 1 kitabxanaçı ştatı qalmışdır.

Kitabxananın fondunu əks etdirən kataloq-kartoteka sistemi təşkil olunmuş, onun və fondun düzülüşündən universal onluq təsnifat cədvəlinin qisaldılmış variantından istifadə edilir.

Elmi-texniki kitabxana əvvəlki illərdə olduğu həcmdə fonduna kitab almasa da və o miqdarda oxuculara xidmət göstərməsə də institut kollektivinin sənaye sahəsinin müasir aktual problemlərinə dair apardıqları elmi işləmələrin və tədqiqatların səmərəli təşkili üçün bütün lazımı informasiya təminatını əsasən yaradır.

ETK fondurda olan ədəbiyyatın orta hesabla 16 min nüsxədən çoxunu kitablar, 50 min nüsxəyə qədəri dövrü və ardı davam edən nəşrlər (onların çox hissəsini əvvəlki illərdə alınmış xarici jurnallar, referativ jurnallar, sovet ittifaqında buraxılmış ixtisas jurnalları və s. təşkil edir), normativ-texniki sənədlər və s. informasiya nəşrləri təşkil edir.

Qeyd edək ki, ETK-nin fondu 10 ildən çoxdur ki, yararsız hala düşmüş və öz aktı allığını itirmiş ictimai-siyasi, elmi-texniki ədəbiyyatdan və dövrü nəşrlərdən təmizlənməmişdir. Ona görə də fondun yarından çox hissəsi istifadəsiz qalmışdır. Kitabxanada xidmət əsasən abonentlərdə və oxu zalında həyata keçirilir. Əsas xidmət göstəricilərinin kitabxanaya gəlişi, kitab verilişi və s. xidmət formalarının ilkin uçu

aparılmadığından hazırda onun fəaliyyətini bütün parametrlər üzrə təhlil etmək mümkün deyildir.

Kitabxana demək olar ki, 1992-ci ildən Respublika Kitabxana Kollektoru vasitəsilə heç bir kitab almamışdır. Ondan bir neçə il öncə də sovet, sonralar da Rusiya nəşriyyatlarından kitab ala bilmirdi. Beləliklə, kitabxanaya xaricdə və respublikada nəşr edilən ədəbiyyatın daxil olmaması nəticəsində fond öz informativliyini xeyli itirmiş və fondun çox hissəsi mənəvi cəhətdən köhnələrkə yararlı hala düşmüşdü.

Kitabxana fondu hazırda institut əməkdaşlarının hədiyyə etdikləri kitablar və kitabçalar, sənaye sahəsi üzrə respublikada müdafiə edilən dissertasiyaların avtoreferatları və s. informasiya nəşrlərinin hesabına cüzi sürətdə yeniləşir və artır. Kitabxana fonduna hazırda respublikada nəşr olunan onlarca adda qəzet və jurnallardan yalnız «Azərbaycan Neft Təssərrüfatı» jurnalını, «Эхо», «Вышка», «Azərbaycan» qəzetlərini və həmçinin institutun öz nəşri olan «Kimya və neft kimyası» jurnalını alır.

Kitabxana müdirinin dediyi kimi, qeydiyyat vaxtaşırı aparılmadığından oxucuların sayı dəqiq deyildir. Lakin təxminən 200 nəfərə qədər elmi işçiyə, mühəndis-texniki işçiyə və başqa oxucu qruplarına xidməti göstərilir. Bunlardan 9-u elmlər doktoru, 45-i elmlər namizədi, 12-si isə aspirantdır. Kitabxana fondunun əsas hissəsini öz aktuallığını itirmiş ədəbiyyat tutur. Lakin fondun institut alimlərinin nəşr etdirdikləri və kitabxanaya hədiyyə etdikləri kitablarla, kitabçalarla və elmi məqalələrinin dərc olunduğu dövrü nəşrlərlə az da olsa yeniləşməsi oxucuların informasiya sorgularının ödənilməsinə müəyyən təminat verir. Hələlik ETK-da xidmətin təkmilləşdirilməsinin başqa yolu mövcud deyildir, ona görə ki, elmi-tədqiqat institutunun zəif maliyyə təminatı və özəlləşdirilməsi haqqında prezident fərmanınının hələ də icra olunmaması institutu və onun kollektivini göziyəmə mövqeyində qoymuşdur.

ETK üçün vacib olan ən zəruri şeylərin alınması üçün vəsaitin ayrılması mümkün olmadığından o, yalnız mövcud maddi-texniki baza və sənəd-informasiya ehtiyatları əsasında fəaliyyət göstərməyə məcburdur. Ona görə də ETK-da müasir yeni informasiya texnologiyasının tətbiqinin heç bir əlaməti gözə dəymir və onun haqqında söhbət getmir. Kitabxananın daxil olduğu patent-informasiya şəbəkəsində yalnız bir kompüter vardır ki, bu da şəbəkənin özünün bilavasitə yerinə yetirdiyi işlərin təşkilində istifadə edilir.

Respublikanın neft emalı və neft-kimya sənayesinin elmi əsasda inkişafında əvəzsiz rolunu oynayan Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutunun hazırkı zəif maddi-texniki bazası institut kollektivinin elmi potensialından tam və səmərəli istifadəsinə imkan verməməsi faktı

birbaşa ETK-nin normal və işgüzar fəaliyyətinə də təsir edir. İnstitutun tərkib hissəsi kimi onun sənəd-informasiya ehtiyatlarını toplayan, saxlayan, mühafizə edən və istifadəsini təşkil edən ETK-nin normal fəaliyyəti və onun yeni informasiya texnologiyalarından istifadəsi məsələləri və s. problemlərin həlli məxsus olduğu elmi-tədqiqat institutunun özünün maddi-texniki durumundan çox asılıdır. Bu məsələlərin həlli isə dövlətdən və müvafiq sənaye sahəsinin rəhbərliyindən asılıdır.

Qeyd edək ki, son 10-15 ildə Azərbaycanda kitabxana işinin böhran vəziyyətinə düşməsi islahatlarla əlaqədar olsa da, bu prosesdə bilavasitə kitabxana işinə rəhbərlik edən dövlət məmurlarının və kitabxanaların da «xidməti» az olmamışdır. Belə ki, kitabxana işinə rəhbərlik edən ayrı-ayrı müvafiq icra orqanları kitabxana işini ölkədə gedən ictimai-siyasi proseslərə və yeni iqtisadi münasibətlərə uyğun istiqamətləndirə bilməmişlər. «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş əsas müddəaların reallaşdırılmasına və kitabxana işinin inkişafına dair dövlət proqramının hazırlanmasına dair vacib müddəaların yerinə yetirilməsi sahəsində əməli işlər həyata keçirilməmişdir. Nəticədə ölkənin bütün kitabxana şəbəkələri, o cümlədən texniki kitabxana şəbəkəsi qarşılaşdığı ciddi çətinlikləri aradan qaldırmaq iqtidarında deyil. Belə gələrsə, yaxın gələcəkdə elmi-texniki kitabxana şəbəkəsi respublikanın vahid kitabxana sistemində öz yerini bircəfəlik itirə bilər.

Belə bir meyl neft emalı və neft kimya sənayesində fəaliyyət göstərən elmi-tədqiqat institutlarının uzun illər müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərmiş elmi-texniki kitabxanalarının acı təcrübəsində özünü aydın büruzə verir. Belə vəziyyət Azərbaycanın sənaye kompleksində fəaliyyət göstərən bütün idarə, müəssisə və təşkilatların nəzərində olan ETK-ların hamısına xarakterikdir. Ona görə də ayrı-ayrı kitabxanaların deyil, bütövlükdə respublikanın bütün kitabxana şəbəkələrinin məqsəduyğun təşkilatı və normal fəaliyyətini təmin edən dövlət proqramının işlənilməsi həyata keçirilməsi olduqca vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev İ. Müstəqil Azərbaycan Dövlətinin yeni neft strategiyası ucurla həyata keçirilir: Respublika Sarayında «Əsrin müqaviləsi»nin 5-ci ildönümünə həsr olunmuş təntənəli mərasimə məruzə // Azərbaycan.-1999.-21 sentyabr.

2. Yeni neft strategiyasının uğurları // Azərbaycan. - 2004. - 19 sentyabr.

3. *Azərbaycan.-1999.-22 sentyabr.*
4. *Nazirlər Kabineti parlament qarşısında hesabat verdi // Azərbaycan.-2004.-17 mart.*
5. *Kimyə sənayesi müəssisələrinin və təşkilatlarının özəlləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı // Azərbaycan.-2001.-23 mart.*
6. *Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutu.-Bakı: Elm, 2001.-S.7-8. (158 s.)*
7. *Yenə orada.-S.15.*
8. *Yenə orada.-S.21.*
9. *Yenə orada.*
10. *Информационное обслуживание научных работников в ВНИИ Олефине // Организация справочно-информационной работы технических библиотек: Метод. Точобие / ГПНТБ СССР.-М., 1971.-С.22-25*
11. *Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat «Olefin» İnstitutu ETK-nin 1980-2004-cü illər hesabatı.*

Зохран Бахшалиев

**БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ
СПЕЦИАЛИСТОВ ОТРАСЛЕВЫХ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ИНСТИТУТОВ НЕФТЕ
ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ И НЕФТЕ ХИМИЧЕСКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ РЕСПУБЛИКИ**

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается деятельность НТБ отраслевых научно-исследовательских институтов за последние годы, осуществляющие библиотечно-информационное обслуживание ученых и специалистов работающих в научных учреждениях нефтеперерабатывающей и нефтехимической промышленности. Освещена роль этих библиотек в обслуживающих специалистов в отраслевых научных учреждениях в удовлетворении их информационных потребностей характеризуется деятельность этих учреждений повышению информационных потребностей в современных условиях. В статье даны также ряд научно обоснованных рекомендаций по усовершенствованию деятельности НТБ.